

ELTE-BTK

KOREA VALLÁSAI 3. –
SÁMÁNIZMUS

Ruzsa Katalin

Keleti nyelvek és kultúrák, japán szakirány

2011/2012. I. félév

A sámánizmus és a buddhizmus szinkretizmusa: istenvilág

Ebben a dolgozatban szeretnék egy kis betekintést nyújtani először a sámánizmus és a buddhizmus egymásra gyakorolt hatásáról és együttéléséről, majd a sámánista panteonban megjelenő buddhista istenségekről.

Az ősi és mai modern koreai sámánizmus a legrégebbi hagyományokkal rendelkező északkelet-ázsiai sámánizmusból eredeztethető, csakúgy, mint a mai modern szibériai sámánizmus is. A koreai sámánizmus kezdetektől fogva meghatározó szerepet töltött be a Koreai-félszigeten.

A vallási vezetők politikai, rituális és gyógyítási területet is elláttak. A hitvilágban pedig különösen fontos ténymegállapítás, hogy a gazdag istenség, szellem és démon panteonban megkülönböztetett helyet foglal el a főisten, akitől az uralkodócsaládot eredeztették.

A buddhizmus bekerülésével azonban a sámánizmus pozíciója árnyaltabb lett.

A Háromkirályság idején hol korábban, hol később jelent meg a buddhizmus a különböző királyságokban. A Kínából átkerült Mahayana buddhizmus már nem teljesen volt ugyanaz a buddhizmus, amely Indiában született meg, olyan szintre fejlődött, hogy gyökeret tudjon verni egy teljesen más kultúrában. A Koreai-félszigetig tartó útjáig szintén sok változáson ment keresztül, és Koreába már a buddhizmusnak ez a szinkretista formája került át.

A hagyományok szerint először a Kínai Császársághoz területileg legközelebb eső terület, Goguryeo ismerkedett meg vele (IV. sz.), majd Paekche és végül Silla (VI. sz.). Sillában tudott a legtovább a sámánizmus uralkodó hitként megmaradni, majd a buddhizmus átvételével fokozatosan átadta vezető szerepét a buddhizmusnak, és később Silla közvetítésén keresztül érkezett az el Japánba is.

Az idők változása rányomta bélyegét mind magára a sámánizmusra, mind annak megítélésére. A korok igényei, társadalmak természetei szerint beolvasztotta a buddhizmus (később pedig a konfucianizmus, neo-konfucianizmus) egyes sajátosságait. A hagyományos rituálék, vallásgyakorlás, szakkifejezések, stb. buddhista színezetet kaptak.

De ez fordított esetben is elmondható, az lenne az általános elgondolás, hogy a buddhizmusra, tételes vallásként nem lehetett hatással másik hit, és hogy a két vallás egymástól elszeparálódva élt két külön világban. Azonban ez így nem igaz, a buddhizmust (legalábbis a koreai-félszigeti verzióját) igenis alakította, fejlesztette a koreai népi vallás.

Ha a szinkretizmus kérdését magát vizsgáljuk, akkor azt vehetjük észre, hogy alapvetően két típusa van, a magas és az alacsony szinkretizmus. A magas szinkretizmus esetében az őshonos vallás áll a középpontban, amelyre rárakódnak az új, külföldi vallás elemei, míg az alacsony szinkretizmust nézve éppen az ellenkezője történik, alapul az idegen vallást veszi, és emellé még felhasználja a saját, őshonos vallásuk bizonyos értékeit. (Grayson, James H. : *The Accommodation of Korean Folk Religion to the Religious Forms of Buddhism: An Example of Revers Syncretism* (1992) p. 204)

FIGURE 1: THE PROCESS OF RELIGIOUS ENCOUNTER :
HIGH SYNCRETISM

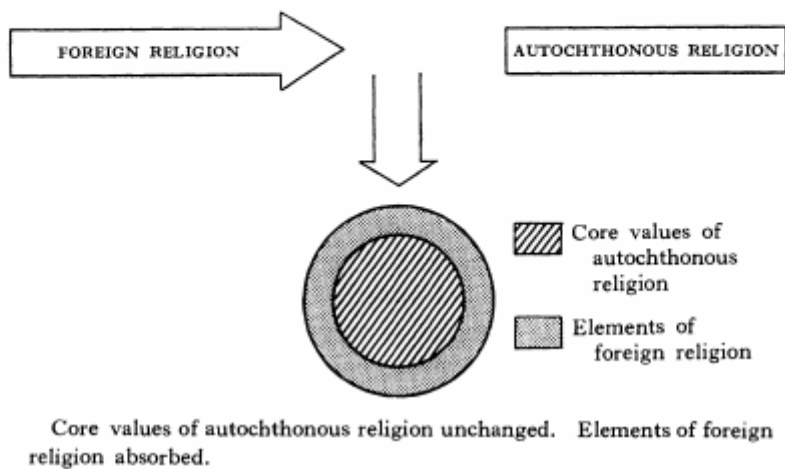
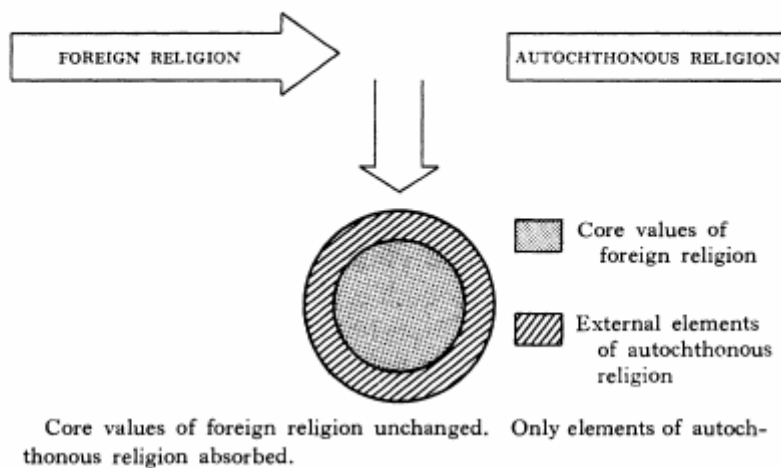

FIGURE 2: THE PROCESS OF RELIGIOUS ENCOUNTER :
LOW SYNCRETISM

Korea esetében érdekes módon mindkét szinkretizmus megjelent és megjelenik. Az alacsony szinkretizmust a buddhista templomok példái esetén lehetne a legjobban szemléltetni. Ezekben a templomoknak alkotó részéül szolgál a 산신각 a hegyi szellem szentélye, 삼신각 a három szellem szentélye és a 칠성각 a sarkcsillag/Göncölszekér szellem szentélye. Ez a három szentély

megkérdőjelezhetetlenül az őshonos istenségek jelenlétét reprezentálja a buddhista templom együttesben, és a templomi rituálé sorozatnak része lett az őshonos istenségek felé gyakorolt rítusok és imák is. Ez a három szellem mind manifesztációi a hegyi istennek, aki Korea összes hegyét ellenőrzi, akit a mitikus és legendás Tangun királynak is neveznek. E nézet szerint az látszik, hogy a buddhista környezetbe, a kintről érkező vallásba épült bele az őshonos vallás néhány eleme, anélkül hogy megváltoztatta volna a tételes vallás lényegi karakterét.

A Koreai-félszigeten lévő magas szinkretizmus kialakulására többféle nézet létezik. Valószínűsíthető, hogy a buddhizmus félszigetre való bekerülésével többé-kevésbé egykorú lehet, minden bizonnyal Goguryeo és Paekche relatív politikai stabilitása következtében kerülhetett be a vallás, és nem Kína részéről jövő politikai leigázást demonstrált ez a folyamat. Erre a magas vagy más néven ellentétes szinkretizmusra lefelőször a 삼국유사 egy történetében tesznek említést. A szöveg szerint Chinheung király uralkodása alatt egy palotát újítottak fel, mikor észrevették a munkások, hogy a tó alján egy sárga sárkány él. Azonnal abbahagyták a munkálatokat, majd a sárkánynak ajánlották az épületet egy buddhista templom formájában. A buddhizmus megjelenése előtt ezt a templomot, 황용사-t, valamelyik szellemnek, vagy istenségnek áldozták volna a sámánista panteonból.

Egy másik tanulmányban, mely Laurel Kendall-tól a *Shamans, Housewives, and Other Restless Spirits: Women in Korean Ritual Life (1985)*, a szerző az őshonos sámánizmus és a buddhizmus közeli kapcsolatáról ír. A könyvben szereplő 만신, manshin és az ő kliensei is a szentélyüket méltóságos 불교사-nak, azaz buddhista templomnak hívják.

A példák alapján jól látszik, hogy két vallás magas és alacsony szinkretizmusa nem feltétlenül zárja ki egymást egy országon belül. A sámánizmusra még más aspektusban is nagyban hatott a buddhizmus. Ha megvizsgáljuk a sámánista panteont, képet kaphatunk arról, hogy bizony a buddhizmusból is lettek beemelve alakok oda.

A sámánista istenségeket négy kategóriába lehet sorolni: 1. istenségek, akik különböző fajtájú rituálék tárgyai, 2. olyan istenek, akik sámánista festményeken vannak megjelenítve 3. azok az istenségek, akikhez különböző szentélyi rítusok során szoktak imádkozni (산신당, 소낭당 szentélyekben) 4. a házi istenségek (magánházakban zajló rituálé folyamán imádkoznak hozzájuk). Számukat tekintve az 1-es kategóriába 73, a 2-esbe 115, a 3-asba 138 és a 4-esbe 11 tartozik. Összesen 273 istenségről beszélhetünk, mivel van olyan, amely egyszerre több csoportban is jelen van. Ezeket újból természetük szerinti típusokba lehet osztani: természetből származók (menny, nap, hold, harcosok, gonosz szellemek, gyermekszületés, állatok, stb. istenei), emberi eredetű istenek (királyok, hercegek, királynők, hadvezérek, taoista, buddhista istenek, sámán ősök, stb.) és más istenek.

A természeti istenségeket tovább lehet kategorizálni kozmikusra (menny, nap, hold, csillagok, föld), állati kategóriára (tigris, sárkány, ló, ökör, kígyó, róka, stb.) és egyéb természeti dologra (víz, tűz, kő, szél, utak). Az emberi eredetűek négy csoportból tevődnek össze: hősök, külföldi vallások isteni, sámánősök, és a holt lelkek. Királyok, királynők, stb. az első kategóriában szerepelnek,

Sakyamuni, bódhiszattvák, a buddhizmus nagyra becsült szerzetesei, a taoista halhatatlanok és a mennyei szüzek a másodikban. A sámánista elődök magukba foglalják Malmyong-ot és Taeshin Manura-t. A halott lelkek Yongsan és Subae.

A fenti leírásból kitűnik a panteon összetettsége, ám a sámánista rituális dalok alapján, melyek a sámán mitológiát is bemutatják, felfedezhetjük a buddhista istenségek fontos szerepét. Az ember születésének történetében azt beszéljük el, hogy addig nem létezett ember a földön, amíg a Tangeum Aegi-nek nevezett égi szűz össze nem házasodott egy isteni eredetű szerzetessel. A nászuktól három fiú született, Tangeum Aegi később Samshin Halmeoni néven a gyermekszülés istennője lett, fiai pedig a Sambul Chesok, a buddhizmus három mennyei istene lettek. Az eredeti teremtési mítoszban, amely még a buddhizmus bekerülése előtt született meg, nem szerepelhettek buddhista istenségek. Ebből is látszik, hogy a buddhizmusnak akkora jelentőséget tulajdonítottak, hogy az eredetmítoszba is beemelték.

Továbbá, ha megnézzük minden vallás másik meghatározó pontját, az elhalálózást, és az azt követő túlvilági életet, akkor ott is a buddhizmus megkérdőjelezhetetlen befolyását ismerhetjük fel. A népi hiedelem szerint, mikor egy ember meghal, a másvilág istene elküldi egy megbízottját, hogy az nyakánál megkötve vezesse a holtat át az ő birodalmába. A holtak birodalmában tíz királyság van, melyek élén tíz király áll. A halottnak mind a tíz birodalmon át kell jutnia, a királyok egyenként megítélik a tetteit, az ő felelősségük, hogy a holtat megjutalmazzák vagy megbüntessék a földi életében elkövetett cselekedetei milyensége miatt.

A sámánok hitéletét és munkásságát vizsgálva ugyancsak nem kerülhetik el tekintetünket a buddhistavonatkozások. Nem ritka, hogy a sámánok kegyelettel őriznek, gondoznak egy képet a *momju*-jukról *몸주*, azokról az istenekről, akikkel a sámán a kezdeti, bevezetési tapasztalatai alkalmával találkozott, szembesült. Van olyan sámán, aki például a Nap és Hold bódhiszattvát tekinti *momju*-jának, akad olyan is, aki a hegyi istent, vagy a sarkcsillag szellemét, stb. Az is eléggé megszokott, hogy a *momju*-ról való kép (vagy lehet emléktábla is *shinwi* 신외) elkészítése érdekében a sámán megbizsa egy templom buddhista festőjét, hogy fesse meg a kívánt portrét a sámán különleges istenéről. A festő vagy a saját műhelyében készíti el a képet a templomban, vagy pedig a sámán lakhelyén, de mindenképpen a sámán elbeszélése, és kívánsága alapján dolgozik, ezért lehet az, hogy ugyanannak az istenfigurának más és más a képi ábrázolása. A méretre és a stílusra nincsen szabvány meghatározva, a kész műveket szentélyekben vagy felakasztják a falra, vagy pedig összetekerve őrzik. A sámánok munkásságuk kezdeti éveiben általában emléktáblát, *shinwi*-t szoktak használni, mert kevésbé drágák, mint a festmények, ezek után a szobrok következnek költségi sorrendben, melyek viszont általában korlátozva vannak buddhákra, bódhiszattvákra, mint Maitreya vagy *미륵보살* (Mireuk Bosal), és Kwansong Chegunra.

A fentebbiek tükrében észrevehetően a két vallás összefonódásának ténye. A mai napig számottevő szerepet játszik a koreai emberék életében mind a buddhizmus, mind pedig a sámánizmus,

függetlenül attól, hogy valaki milyen vallású, mivel a mindennapi élet területeit átítatják az ősöktől, családtól, iskolától kapott hagyományok.

Dolgozatomban az említett vallások együttélését és egymásra gyakorolt hatását vizsgáltam levonva a következtetést, hogy nemcsak a képlékenyebb népi hit idomult a világvalláshoz, hanem a buddhizmus is vett át koreai sajátosságokat (alacsony szinkretizmus). A sámánizmus leltárában megjelentek a buddhista szentek, a hozzájuk kapcsolódó történetek, és bátran használnak ma is fel a hitélet színesítéséhez a buddhista művészetek alkotásaiból is.

Végeredményben leszögezhetjük, hogy a sámánizmus és a buddhizmus e kettősségének sajátossága még inkább hozzájárul a koreai kultúra vallási aspektusban való egyedivé tételéhez is.

Bibliográfia

GRAYSON, JAMES HUNTLEY

Religious Syncretism in the Shilla Period: The Relationship between Esoteric Buddhism and Korean Primeval Religion : Asian Folklore Studies, Vol. 43, No. 2 (1984) p. 185-198.

GRAYSON, JAMES HUNTLEY

The Accommodation of Korean Folk Religion to the Religious Forms of Buddhism: An Example of Reverse Syncretism: Asian Folklore Studies, Vol. 51, No. 2 (1992) p. 199-217.

CHO EUNSO; KIM, HOGARTH HYUN-KEY:

Syncretism of Buddhism and Shamanism in Korea: The Journal of Asian Studies, Vol. 62, No. 4 (Nov., 2003) p. 1254-1256.

KENDALL, LAUREL

Shamans, Housewives, and Other Restless Spirits: Women in Korean Ritual Life
Honolulu: University of Hawaii Press. 1985.

PENTIKÄINEN, JUHA (ed.)

Shamanism and Northern Ecology. Berlin, Mouton de Guyter, 1996